

Trobada de gent gran

Els Serveis Socials de Base del Baix Cinca reuneixen a Saidí a cinc-centes persones.

I Premi Franja

El mestre Pietro Cucalón rep el Premi al final de les Jornades sobre l'Ensenyament del català.

Calaceit fa vuit-cents anys

Comencen els actes commemoratius del 8è centenari de la Carta Pobra d'aquesta vila del Matarranya.

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 9 • núm. 72 • La Franja, gener de 2008

L'aigua torna al Matarranya

JOSEP PUCHE

El riu Matarranya el 21 de desembre al seu pas per Besseit

EDITA:

ICF Iniciativa Cultural de Franja

C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
 Associació Cultural del Matarranya
 Consells Locals de la Franja
 Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Màrio Sasot
 msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I

MAQUETACIÓ GRÀFICA:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
 tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:

Marta Canales

CONSELL DE REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho (el Matarranya).
 Jaume Casas i Damià Torrent (el Baix Cinca).
 Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis (la Llitera i la Ribagorça).
 Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:

Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal, Miquel Estaña, Quim Gibert, Marc Martí, Joaquim Montclús, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
 grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Papereria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia i Llibreria Cabrera

Girona

Llibreria Les Voltes

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Papereria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saldí

Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla

Saragossa

Papeleria Germinal. C/ Sepulcro, 21

Tamarit

Estanc Patrito

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

L'exequàtur, la fi del litigi?

Dóna la impressió de que el Govern d'Aragó i alguns partits, s'estan adonant que les grans declaracions sobre la manca d'ètica i comportament egoista i inconsistent del veïns catalans, amb relació a la improrrogable devolució de les 113 obres d'art, provinents de les parròquies de la Franja, no porten enlloc. O el que és més greu, només serveixen per atiar els sentiments d'odi i de menyspreu entre les dues comunitats, condemnades a entendre's. Tanmateix, els mitjans de comunicació aragonesos, també començaven a moderar el ritme i la veu de les seues àcides crítiques i demandes, malgrat que no s'evidenciés massa. Ha estat recentment, amb motiu de la inauguració del nou museu de Lleida, quan s'ha produït un rebrot de crítiques i protestes, però adreçades amb més empena cap als estaments eclesiàstics. (Era l'ocasió i el moment oportú d'inaugurar el museu amb les 12 peces del litigi?)

Els decrets o sentències del Tribunal de la Signatura Apostòlica i la Congregació dels Bisbes i el recurs últim al dit Tribunal, han estat favorables al bisbat de Barbastro-Monsó. I aquí s'esgota l'actuació per la via del dret canònic. Cosa ben insòlita d'aquesta sentència: el tribunal és en un —diguem-ne— país i la *res judicata*, en un altre.

El bisbat de Lleida i el patronat del museu mantenen que la propietat dels béns no va passar a les parròquies amb la segregació, que la propietat d'aquest bisbat està documentada molt raonadament i que les sentències han menyspreat totes aquestes circumstàncies; per tant, el lliurament dels béns al bisbat de Barbastro seria una donació. La pregunta que s'escau: i per què s'han produït en aquest sentit les sentències? El ventall d'interpretacions envers les pressions obreptícies no s'esgota amb el pas del temps. Tot amb tot, el nus gordià se'n cabdella encara entre els conceptes: «procedència», «propietat», «dipòsit» i «custòdia», de les 113 obres d'art.

Un conflicte que hauria hagut de resoldre's entre els dos bisbats s'ha esparpallat per tota la societat. I ara fa uns dies, el nunci del Vaticà ha instat al Govern d'Aragó a actuar davant del Govern de la Generalitat. On són els poders de l'executiu aragonès per fer-ho? Quina eclesiàstica rentada de mans! Quanta ingenuïtat —no voldríem pensar en impotència— del Govern d'Aragó en acceptar la pretensió del nunci!

En un informe jurídic, demanat per l'executiu aragonès, no s'hi recomana la via jurídica ordinària perquè podria allargar-se *sine die*, sinó que es mostren partidaris d'un altre procediment. Atès que hi ha una sentència ferma del Vaticà i plenament vàlida a Espanya que dóna la raó a la diòcesi de Barbastro-Monsó, es pot exigir la seva execució mitjançant la figura de

Obra de l'arxiu del Museu Diocesà de Lleida

l'exequàtur: una sentència judicial per la qual els tribunals d'un país donen validesa a una altra dictada pels tribunals d'un altre país. Però hi ha dubtes raonables de què aquesta demanda donés els fruits desitjats al bisbat de Barbastro o, com poderejant, al Govern d'Aragó.

Per a què siga procedent l'*exequàtur* es requereix, almenys, el compliment dels següents principis: 1) Existència de tractats entre els dos Estats. 2) Reciprocitat amb el país d'origen de la sentència. Si hi ha reciprocitat, l'Estat del qual emana la sentència li atorga el mateix valor a les emanades a l'Estat que ha de tramitar l'«*exequàtur*». 3) Regularitat i compatibilitat internacional de les sentències. Que aquestes no continguin res contrari a la legislació del país on es tramita. Que no s'oposin a la jurisdicció del país. Que la sentència hagi estat comunicada conforme a dret. Que es trobi executada conforme a llei del país on es va atorgar.

A la vista de tots aquests requeriments, quin tribunal espanyol no investigaria al màxim la sentència del tribunal vaticà abans d'ordenar l'*exequàtur*? Quant de temps hi dedicaria? Quina en seria la conclusió? I si el jutge en declarés improcedent la demanda o s'inhibís? Arribaria al Tribunal Suprem? Quina, de les dues parts, sortiria guanyadora? I mentre tant, què?

Fins avui, l'*exequàtur* només s'ha aplicat a les nul·litats matrimonials del Tribunal de la Rota.

Sembla clar que qualsevol camí jurídic que s'engegui en aquest enteranyinat litigi no aporta llum clara vers el seu final. Cal, per tant, posar-hi els peus a terra, amb el cap fred i amb un gran llast de generositat, escoltar-se les parts, parlar i negociar encara més. Aquest conflicte només es podrà tancar al voltant d'una taula de negociacions.

s u m a r i

salutació del director

El litigi polític-eclesiàstic dels bens de la Franja em recorden, *mutatis mutandis* la història d'un petit orfe dels nostres indrets al qual el jutge li va adjudicar un tutor. Aquest personatge descobrí que els pares del nen havien fet feia molt de temps un prèstec a un senyor del país veí que no havia retornat. Posant

com a excusa els interessos i la legítima propietat de l'infant sobre el deute, el tutor va emprendre un judici contra el deutor i, després de molts anys de pledejar, el va guanyar.

Però el tutor, en lloc de posar els diners recobrats a una llibreta d'estalvis a nom del jove hereu, els va col·locar al seu propi nom a un compte bancari blindat i a un lloc més llunyà on el noi mai pogués accedir.

Guiat per uns sentiments sans i clarividents (el noi no era tan idiota com per alegrar-se perquè ara la seua propietat estès en mans del seu tutor i més lluny que abans) i tenint clar que mai veuria un duro de la seua herència, va desitjar que els odís i l'avarícia d'un i l'altre els enfonssin a tots dos fins a colgar-los davall terra i un dia ell pogués ballar feliç sobre les seues tombes. Lògic, oi?

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Contents i agraïts

Estem molt contents dels articles del darrer número del *Temps de Franja*, on parreu del nostre pare, Santiago Arbiol, per recordar-vos d'ell i pel tractament que li doneu. Penso que vàreu copsar perfectament el seu tarannà: dinàmic, molt inquiet, culte, molt familiar i proper a la gent del poble, pels quals va viure, patir i gaudir, rodejat de la seua família i els seus amics, entre els quals ocupà un lloc destacat Jesús Moncada.

Ell, també, estaria molt content i segur que ho demostraria i celebraria com ho solia fer, parlant del Jesús, de la seua mare i de moltes coses del poble.

Un petit aclariment: el nebot que també està subscript a *TdF* es diu Segundo i és fill del germà del pare Màrio.

Una vegada més, moltes gràcies !!

German Arbiol

La guia dels PPCC

Us convido a visitar una plana web que he publicat recentment sota el nom «La guia dels Països Catalans». Es tracta d'un projecte col·laboratiu que estic organitzant d'un temps ençà, l'adreça és <http://laguia.ppcc.cat>.

L'objectiu és crear un document d'estil guia turística, lliurement distribuïble, per posar-lo a disposició de qualsevol visitant de les nostres contrades.

Us animo a donar-li un cop d'ull, a l'apartat 'Descarrega' del web podreu obtenir la versió actual del document. Com veureu, he començat pel capítol referent a la Franja de Ponent. La idea és que aquest capítol, un cop acabat, serveixi per projectar el document a la resta del territori.

Confio que vulgueu fer vostra aquesta guia.

Miquel Català i Coït
La Granja d'Escarp, el Segrià

Cartes meules

En rebre el número de desembre ens hem trobat una carta al director (suposo que en realitat l'autora de la missiva hauria d'haver escrit una carta dels lectors) que ens sembla meula del tot. Ho diem així perquè, per més que ens hi esforcem, no acabem d'entendre res del que s'hi diu, i sobretot no entenem amb l'ànim amb què s'ha redactat. D'on ha tret l'autora d'aquella carta que no hem connectat amb la redacció de *TdF*? Potser no sap que ha estat, en part, amb el vist-i-plau de la redacció que l'hem redactada. I de quina part de la nostra carta es pot despendre que «l'autor de la carta volgués fer-se veure o amagar algunes altres frustracions o una manca d'intel·ligència emocional»?; sincerament no ho sabem veure, potser és que en realitat l'autora manifesta amb aquestes paraules un cas clar de projecció, entès des d'un punt de vista de la psicologia d'anar per casa. Però ens trobem perduts del tot és quan es fa al·lusió a la constitució de la ICF i a què «el que es diu de col·laboracions desinteressades, els que tenim la butxaca més arrepelada som els menys garrepes»; no entenem res, repetim, ningú ha dit/escrit res ni d'una cosa ni de l'altra.

I per últim, i no per això no menys important, només que l'autora d'aquesta carta haja llegit la resta d'escrits de la pàgina 3 s'adonarà que—inclou la salutació del director i la pròpia missiva de la senyora Motis— no són altra cosa que observacions sobre els continguts que han despertat l'atenció dels lectors fidels, fets sempre amb la voluntat de millorar-ne continguts i formes, com entenc que ha estat la redacció tant de la nostra i de la vostra carta al director/dels lectors. Volem entendre que eixo corcó (dit carinyosament) de les cartes al director l'ha redactada en aquest cas sense ànim d'ofendre i que en fons l'anima la voluntat del joc i la polèmica empeltada d'ironia, intenció amb què redactarem la nostra primera carta i la que ara finalitzem.

Col·lectiu Albafam
(E. Betrià, B. de Mussots, H.B. Moret i M. Cornell)

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

8

El Baix Cinca

10

Entrevista
Josep Nicolau Fons,
pintor

12

La Llitera i la Ribagorça

14

Tema del mes

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:
Reflexió sobre la Jornada de
l'ensenyament del català a l'Aragó

El professor Pere Navarro explica *Els parlars del Matarranya a Maella*

■ Redacció

L'ESMOLET

L'ampolla mig plena

Diuenge al matí. Mentre preparo els esmorzars vaig sentint la ràdio. «La foto del programa», dos minuts d'entrevista a algú que passa pel carrer. «On va ara, si és tan amable...» i la resposta «...no entiendo el catalan, pero el español sí». En Solà li pregunta –en castellà– d'on és i l'home que d'alemanya, que li agrada molt Barcelona i que fa anys que hi viu. Aleshores el presentador suggereix que ja deu entendre el català. El vianant es desfoga. «No, porque me obligan». I es queixa que la gent li parla català sempre i arreu, a les botigues, a l'ajuntament, a les escoles. En Solà, sense perdre el bon humor li comenta que potser és normal, doncs som a Catalunya. L'entrevistat fa el seu alegat: «el castellano lo habla todo el mundo, y el catalán ¿quién entiende catalán, quién? Nin-gún extranjero...» i, l'entrevistador rialler «però vosté pot entendre que nosaltres vulguem defensar el català?» «a mí me gusta mucho, el catalán, la... el... el idioma... Pero dejamos esto... mucho gusto... adiós, hasta la próxima». Puja la música de la sintonia i s'acaba el diàleg. Les torrades són a punt, el foc ja escalfa l'estança. M'assec a l'ordinador i deso l'article que tinc començat. L'amic alemany me n'ha escrit un de sencer ell solet. Quan anem a Barcelona, ja em puc preparar a no sentir castellà. Sembla que, en pocs mesos, la situació s'ha capgirat. Potser tenien raó els que patien pel futur del castellà a Catalunya.

Carles Terès

El dissabte 1 de desembre el Dr. Pere Navarro, professor de la Universitat Rovira i Virgili, va oferir una conferència sobre «Els parlars del Matarranya» a Maella, organitzada per l'Associació Cultural del Matarranya amb la col·laboració de l'Associació de Dones «Ma d'ella», constituïa un dels actes del centenari de l'Institut d'Estudis Catalans, i estava subvencionat pels fons Irmu.

L'acte va ser presentat per la María Dolores Gimeno, filòloga, maellana, qui va fer una exposició sobre els diversos lingüistes que des de principis del segle XX han passat per Maella i el Matarranya per a realitzar treballs de camp. Destacà d'una banda una primera etapa amb els noms de Mossèn Griera, Marià Aguiló, Manuel Sanchís Guarnier, Francesc de Borja Moll i Joan Coromines, i a la segona meitat del segle, la María Trinidad Bondia, l'Artur Quintana, el Pere Navarro i el mestre Santiago Val; afegí els recollidors de literatura popular com l'Hèctor Moret per a *Lo*

Molinar i la becària de la URV Mònica Sales. Gimeno, citant unes paraules de Desideri Lombarte, va reflexionar sobre la necessitat de parlar bé la llengua pròpia, cada dia més desnaturalitzada, i de demanar a les autoritats classes de Català en igualtat de condicions que qualsevol altra assignatura.

El professor Navarro va fer una introducció a les llengües romàniques i la seua procedència comuna, insistint en la «fraternitat» lingüística per damunt de qüestions polítiques o personals. A continuació, exposà els trets distintius dels parlars matarranyencs amb la projecció d'alguns dels mapes lingüístics del seu llibre *Aproximació geolingüística als parlars del Matarranya*. Primer va revisar la fonètica: del vocalisme se va detindre especialment en la «e» oberta característica del maellà en vocals tòniques, i en el manteniment de diftongs arcaics com lleit o feit; del consonantisme va destacar, entre d'altres, els casos diferenciats de les líquides (almelda-ametlla-amela), el manteniment o pèrdua de

–d– intervocàlica (pelada, pelades-pelà, pelaes, peleis), el comportament de les palatals (gent, jove, menjar) i la distinta pronunciació a cada poble de paraules com roigs-rojos-rois o fregir-freigir-fretxir. De la part de la morfologia, va explicar les diferències en la flexió verbal amb exemples de l'imperfet, o al verb ser, herència del ribargorçà a Maella i diverses poblacions del Mesquí i Bergantes. L'exposició va concloure amb un repàs al lèxic, apreciand-se casos en què un mateix animal com la libèl·lula és denominat amb 23 denominacions diferents en les 29 poblacions de l'estudi.

Pere Navarro va adoptar un to didàctic capaç de fer comprensibles les característiques lingüístiques més tècniques. Va oferir explicacions sobre la correspondència entre la fonètica i l'escriptura. La presència d'assistents de Favara i Batea que residixen a la vila va propiciar exercicis comparatius i la participació del públic, de manera que l'amena exposició del conferenciant va resultar encara més dinàmica.

Al final se va produir un col·loqui centrat, per una part, en els problemes que alguns troben a l'hora d'escriure si hi volen mostrar els trets dialectals; i per una altra, en la qüestió de com denominar la llengua autòctona, de la qual, se va insistir en la seua unitat en tot l'àmbit lingüístic que va de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar. Cal destacar que l'acte es va celebrar amb total normalitat i bona assistència de públic, circumstància que és molt apreciable en un poble com Maella, on tradicionalment hi ha hagut moltes reticències i impermeabilitat a l'ús públic del català.

Gràcia, de nou Premi Nicolau

Una any més el Premi Guillem Nicolau 2007 és atorgat a un escriptor del voltant del Matarranya. Josep Miguel Gràcia Zapater, originari de la Codonyera, ha estat premiat amb el poemari *Dietari en groc*. Segons el jurat l'obra ha estat guardonada «per la magnífica estructura interna dels poemes i la coherència temàtica del poemari, així com la força expressiva dels seus versos i el domini de la llengua i el llenguatge poètic emprats. També cal valorar la capacitat innovadora». Gràcia ja havia estat guardonat amb aquest mateix premi el 2004 amb un altre poemari *Vers a vers a Barcelona*. L'any passat va recaure en la matarranyenca Susana Antolí, resident a Beseit, també amb un poemari: *Tornem a ser menuts*.

José Miguel Gràcia, en aquests últims anys, ha dut una activitat cultural molt important i destacada. Presideix, des de principi d'any, l'Associació Cultural del Matarranya. Ha publicat poemaris: *Davall d'una oliveira*, *Fets i temps de la Codonyera* i *Reflexions i abstraccions* i té encara sense editar *Pasqual Andreu, lo Florit*. Premiat diverses vegades en el concurs de cobles aragoneses en català convocat per l'Ajuntament de Saragossa, l'última precisament aquest mateix any, ha presentat sorprenents exposicions com «Finestrans i finestretes» i «De la cuina al marc». Participa com a rapsode dels seus propis versos en actes culturals. I encara trau el temps i energia necessària per a col·laborar en la columna «Lo cresol» al *Diario de Teruel*, escriure articles ben sovint a *La Comarca* i a *Temps de Franja*.

Carles Sancho Meix

La història local documentada, més a prop dels calaceitans

■ Carles Sancho

Calaceit Documental és la nova col·lecció de llibres promoguda per l'Ajuntament de Calaceit amb l'objectiu de donar a conèixer a la població els documents més rellevants de la història de la vila i que no haguen estat mai publicats. Obre la col·lecció *La contribució de 1840* que va ser lliurat a la població amb el programa de festes d'enguany. L'obra té una breu introducció en català de l'historiador local Joaquim Montclús. L'any 1840 va ser un any molt difícil per a totes les poblacions del Matarranya perquè significava l'acabament de la primera guerra carlina, especialment sagnant, i que va afectar greument la nostra migrada economia i la va produir la divisió política dels veïns entre carlins i liberals. En el document vénen referenciats els noms i cognoms dels calaceitans i la seua riquesa, el nom dels carrers de la vila i els propietaris d'altres poblacions. El segon document publicat en la col·lecció és la primera *Carta Poble* donada el 1207 a la vila,

Presentació de la publicació de la primera Carta Poble de Calaceit

presentat el 8 de desembre a la Sala de Plens de l'Ajuntament per Joaquim Montclús i pel catedràtic d'història de la Universitat de Saragossa Carlos Laliena. L'acte i la publicació es fan per commemorar el 800 aniversari de la donació del document medieval més important de la vila. Però la celebració no es queda aquí i l'Ajuntament preveu altres actes històrics i culturals: una exposició de documents antics, la digitalització del cartulari de la vila o un cicle de conferències sobre època medieval.

Una altra fita per a la historiografia calaceitana és la recent edició digital facsímil del *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón*, duta a terme pel Centro de Estudios del Bajo Aragón, publicació dirigida per l'advocat calaceità Santiago Vidiella Jassà entre 1907 i 1909 i on van col·laborar habitualment els investigadors Joaquín Navarro, Julián Ejerique, Juan Cabré i Mariano Galindo, tots ells vinculats a Calaceit. La publicació de la prestigiosa revista baixaragonesa gestada des del Matarranya compleix aquest mateix any el centenari.

Es clausura el VII Centenari a Fontdespatla

■ Carles Sancho

Divendres 7 de desembre es va clausurar el VII Centenari de l'adscripció al feu de l'arquebisbe de Saragossa de les viles matarranyenques, organitzat per l'Associació Cultural per a la Recuperació del Patrimoni de Vall-de-roures i on també hi van col·laborar els ajuntaments de les viles. La festa d'acomiadament es va celebrar a Fontdespatla amb una visita a l'arxiu municipal, que disposa d'una extraordinària col·lecció de pergamins medievals, recentment restaurats i catalogats. Continuaven

els actes amb una solemne missa oficiada per l'arquebisbe de Saragossa, un concert d'orgue i violí a l'Església de la vila a càrrec de l'organista Jesús María Muneta, director de la Polifònica de Terol, i de la violinista María Popa professora del Conservatori i, per acabar, una exposició de vestits tradicionals. Aquest VII Centenari va començar fa un any a l'església de la Torre del Comte amb un gran concert a càrrec de l'Associació d'Amics de la Música de Saragossa i d'edició d'un CD en homenatge a la

cantant de Vall-de-roures i mestra de María Callas, Elvira de Hidalgo. Va continuar a la primavera amb un cicle de conferències, a l'estiu amb una mostra itinerant d'art religiós que recorregué totes les viles del feu: Vall-de-roures, Beseit, Massalió, Fontdespatla i la Torre del Comte i un acte central el 23 de juny amb la representació històrica de *La muerte de don Pedro* al castell de Vall-de-roures on hi van participar actors professionals i locals amb un notable èxit de públic.

«Renàixer» a la llengua

Durant els anys 70 i 80 del passat segle l'ambient social davant la pròpia llengua era palesament hostil. Eixíem d'un període gris-negre. Però la cosa ha canviat. La llibertat democràtica ha donat peu a vindicar-la i a reivindicar els seus drets. Per decisió pròpia vaig formar part de la primera formada d'alumnes del CRIET d'Alcorisa. I va ser allí on vaig despertar a la consciència lingüística. Un bon dia, en el curs 1984-85, rebíem la visita del President de la DGA, Santiago Marraco i amb ell un obsequi per als matarranyencs: un llibre que em va trencar els malentesos d'un adolescent provocats pel clima advers i per una pedagogia inadecuada: Un llibre en català! titolat *Pa de casa* de Santiago Vidella Jassà. Aquell regal em va anar com l'anell al dit; oli en un llum, i així, als tretze any, volia aprendre a escriure i llegir en català. L'ensenyament optatiu d'aquesta llengua a les escoles de la Franja començava aleshores; però a la vila de la Freixneda em va arribar sent ja pare. Als catorze o quinze anys un amic de Barcelona, de pare freixnedí, va facilitar-me uns «Exercicis de català fàcil». Al poc temps, veuríem *La nostra llengua. Gramàtica de Llengua Catalana* del Dr. A. Quintana, i prompte, molt prompte, descobriria l'univers poètic de Desideri Lombarte.

Al servei militar vaig aprofitar per llegir *El debat del català a l'Aragó* de J. R. Bada. En un dels permisos em vaig fer membre de l'Associació Cultural del Matarranya. Tot anava encaixant gràcies als déus!

Juli Micolau

Premi «Colomer» per al novel·lista de Beseit Silvestre Hernández

■ Lluís Roig

L'escriptor de Beseit Silvestre Hernández va rebre el premi «Leandre Colomer», de novel·la històrica en català, a la Festa de les Lletres Catalanes, coneguda també com La Nit de Santa Llúcia, que es va celebrar el passat 14 de desembre a Reus (Baix Camp). Hernández es va imposar amb l'obra «El manuscrit de Wadi al-Abmar», un relat ambientat en el segle XI, durant la

dominació àrab de la Marca Superior. El marc geogràfic de la narració inclou diferents espais aragonesos, com el Matarranya, Alcanyís, Jaca o Barbastre.

La Nit de Santa Llúcia és el principal esdeveniment anual de la literatura escrita en català, una activitat que van organitzar Òmnium Cultural i la Fundació Enciclopedia Catalana. Durant la festa es van lliurar també

altres premis, entre els que cal destacar el Sant Jordi de novel·la, que va correspondre a Pep Coll amb una novel·la sobre el miracle de Lourdes, i el Carles Riba, de poesia, que va guanyar Txema Martínez amb «L'arrel i la pluja».

Amb la darrera edició del «Leandre Colomer», Silvestre Hernández aconsegueix un nou premi dintre d'una prolífica i exitosa carrera com a novel·lista, tant en llengua catalana com castellana. Ha guanyat amb anterioritat el II Premio Internacional de Novela «Emilio Alarcos Llorach» per «Las tres flores de lys» i el XVII Premi Països Catalans Solstici d'Estiu 2004 per «Aigües tèrboles», una novel·la ambientada al Matarranya. Compatibilitza la seua intensa tasca literària amb la seua professió de professor de Secundària. Actualment, és director de l'Institut de Vallderoures.

El riu Matarranya creix al seu naixement per les intenses pluges del desembre

■ Josep Puche

Problemes de circulació deguts a desprendiments de pedres a la carretera A-2412.

El caràcter torrencial del riu Matarranya al seu naixement, o potser un nou símptoma del canvi climàtic, ha tornat a posar-se de manifest. Després de mesos de sequera extrema, els veïns de Beseit i Vallderoures van contemplar la gran crescuda d'aquest riu, la més gran des de les inundacions d'octubre del 2000, al seu pas pels dos tèrrens municipals. Les intensíssimes pluges caigudes des d'ahir a la capçalera d'aquest afluent de l'Ebre, que han arribat durant la matinada del 21 de desembre a uns 140 litres/m² en només 7 hores a

Beseit i els seus Ports, han portat al Matarranya a desbordar-se en determinats punts, com en l'accés al Polígon El Toscar de Beseit. La crescuda del riu ha portat, en algunes

zones, a pocs metres de les carreteres i edificacions, com a l'accés des de la pista del riu Ulldemó a la carretera Vallderoures-Beseit (A-2412); en aquesta mateixa via prop de Beseit, nombrosos despreni-

JOSEP PUCHE

ments de pedres obliguen a extreure la precaució en la conducció de vehicles, ja de per sí dificultosa degut a l'aigua acumulada a la calçada.

Des d'aleshores hem tingut alguns dies més de pluja.

Saidí acull la XIX Trobada Comarcal de Gent Gran

■ **Jaume Casas**

Més de cinc-cents jubilats de tots els municipis del Baix Cinca van assistir, a Saidí, al XIX Encontre Comarcal de Persones Grans, organitzat pels Serveis Socials de Base de la Comarca i per l'Ajuntament de Saidí. L'encontre va comptar amb la presència de la Consellera de Serveis Socials i Família del Govern d'Aragó, Ana María Fernández, qui va compartir amb tots els participants, el dinar de germanor que va tenir lloc al pavelló poliesportiu de Saidí. També van assistir-hi el President comarcal, José Evaristo Cabistañ; la Delegada de la DGA a la comarca, Rosario Jiménez i nombroses autoritats locals i comarcals. La jornada es va iniciar amb la recepció de tots els participants per part de les autoritats locals, comarcals i autonòmiques al local del Cine. Posteriorment, l'associació local de dones va

servir un esmorzar i a continuació el Director General de Dependència, Luis Miguel Bo va oferir una xarrada sobre la Llei de Dependència. Durant el matí, els participants de l'encontre van poder gaudir de visites guiades al mirador i a altres racons típics de Saidí, i van poder visitar l'exposició de pintura «Racons de Saidí». Així mateix, la jornada va comptar amb l'actuació de la Coral de Saidí a l'Església Parroquial de Sant Joan Baptista i del grup de teatre de la AMYPA del col·legi de primària al local del cine. D'altra banda, es van celebrar en els voltants del pavelló poliesportiu diverses proves i exhibicions esportives de petanca i bitlles. La consellera de Serveis Socials va ser rebuda a l'Ajuntament de Saidí, on va signar en el llibre d'honor i posteriorment, va assistir al dinar de germanor

JAUIME CASAS

Autoritats assistents a l'acte

al pavelló poliesportiu. En la seva intervenció, Ana María Fernández va agrair la invitació de la Comarca i es va referir principalment a la Llei de Dependència que «segueix el seu curs i el seu desenvolupament i que va a suposarà una millora substancial en l'atenció a les persones dependents». Ana María Fernández va destacar que «en aquesta comarca ja s'han valorat més d'un setanta per cent de les sol·licituds presentades per les persones dependents, amb el que estem per damunt de la mitjana d'Aragó», i va assenyalar que «una vegada valorada la situació de cada persona dependent s'està creant un dret d'aquesta persona a una prestació. Espero que a principis de l'any vinent, puguem començar a satisfer les ajudes econòmiques previstes a la llei». La consellera de Serveis Socials va demanar la col·laboració de les comarques

«per poder desenvolupar en plenitud aquesta llei que tants beneficis ens aportarà» i en referència a les infraestructures i equipaments socials, va destacar que «una vegada tinguem totes les valoracions, es farà un estudi comarca per comarca per comprovar quines inversions calen en noves infraestructures, residències o centres de dia». Pel que fa als llits de llargues i mitges estades de la Policlínica de Fraga, la consellera va assenyalar que «es mantendran, però encara no hem decidit si seguiran a l'actual edifici o es traslladaran al nou Centre Sanitari d'Alta Resolució que està construint el Departament de Salut. És una cosa que hem d'acordar entre les dues conselleries». El XIX Encontre Comarcal de Persones Grans del Baix Cinca va concloure amb una animada sessió de ball a càrrec de l'orquestra Babel.

La Pítima, una acadèmia aragonesa trilingüe

A l'estiu de l'any 1608 quan una dama de la noblesa resident a Saragossa, la comtessa de Guimerà, i la seua mare, la comtessa d'Erill, establien una acadèmia literària a la moda del temps anomenada «Pítima contra la ociosidad». La institució prenia el seu nom d'un medicament que, col·locat sobre el cor, provocava l'alegria dels melancòlics. Si la metàforica denominació proclamava l'objectiu de posar remei als mals de la solitud i la poca activitat, un conjunt de 63 estatuts, regulant les sessions erudites: diferents càrrecs, repartiment de temes i dies, prohibició de sàtires, premis i càstigs (sobretot a qui discutia de manera indecent o no presentava els seus escrits quan tocava) i admissió del llatí, català i castellà (article 26).

Les reunions se van fer l'estiu 1608 a 2 de la tarda per espai d'una hora, al palau del culte Gaspar Galceran, primer comte de Guimerà i espòs de la promotora, a la vila de Fréscano, no molt lluny de la capital. D'esta manera, los acadèmics, revestits de pseudònims d'estil classicista, com Galcerio, Anfriso o Julio César, se van dedicar almenys durant un estiu als jocs literaris: discursos variats, la majoria en llatí traduccions del llatí i del grec; i poesia de tipus religiós en tres llengües. La poesia que es va recitar a la Pítima no ha passat als manuals literaris de l'anomenat Segle d'Or, però lo seu esperit acollidor, que utilitza naturalment com a llengües de cultura tant lo llatí clàssic com lo castellà i el català del regne d'Aragó, bé mereix perpetuar-se en temps presents.

Maria Dolores Gimeno

L'aigua torna a casa

■ Maite Moret

Representació de *L'aigua* de Jesús Moncada a Terrassa

Els passats 14 i 15 de desembre l'estrena de l'obra *L'aigua* de Jesús Moncada va (re)unir als mequinensans a la Sala Goya del poble. Després de l'actuació de divendres al matí on hi van assistir prop de dos-cents alumnes dels instituts Ramon J. Sender, Baix Cinca, de les seccions de Fraga i de Mequinensa, i del col·legi concertat de Santa Anna, també de Fraga, junt amb persones adultes de diferents associacions de la localitat, tingué lloc a la sala de plens de l'Ajuntament una roda de premsa.

Posteriorment n'hi va haver dues funcions més: un el mateix divendres a les 10 de la nit, i una altra el dissabte a les 7 de la tarda. En ambdós casos la sala es tornà a omplir de gom a gom de gent del poble i d'altres de la comarca, que van sortir encantats de la representació.

Els actors, satisfets i emocionats per la reacció del públic, confessaren que fou un privilegi «recrear en el teatre l'obra al mateix lloc on van sorgir les històries». Joan Anguera manifestà que ha estat «una experiència única en la meua vida».

Maria Ibars, membre del grup «Les Antonietes» i vinculada familiarment a Mequinensa, digué que amb aquestes actuacions «completem un somni que va començar fa dos anys quan vam tindre la gosadia de pensar en passar al teatre els contes de Moncada». Miquel Gòrriz, que admeté que no coneixia l'obra de Moncada abans d'iniciar aquest projecte, va afegir que «ha estat un dia molt emotiu, ens hem sentit com a casa».

Rosa Maria Moncada, germana de l'escriptor, va intervenir dient que «aquest projecte s'ha anat coent lentament, com a Jesús li agradava fer les coses, i s'ha anat enriquint a cada pas».

Màrio Sasot, coordinador del Projecte d'Animació Jesús Moncada es va mostrar «honrat i orgullós» d'haver participat en l'encàrrec del Govern d'Aragó per aquesta «aventura cultural» i, finalment, Magdalena Gòdia, alcaldessa de la població, va transmetre l'emoció que han sentit «tots los mequinensans que han vist l'obra en veure tan ben reflectit el món de la Mequinensa antiga que va

relatar Jesús en els seus escrits».

En aquesta adaptació teatral dels contes de Jesús Moncada realitzada per Albert Roig i Xiscu Masó, s'ha reconstruït, amb l'escenografia adequada i paisatges sonors, el clima del *Cafè de la Granota*, espai encertadíssim per on desfilen una part dels personatges més significatius de la producció literària de Moncada. Si més no, part de l'èxit d'aquesta rau en com s'ha sabut interioritzar el to

irònic i alhora trist del seu creador a més d'assumir el tarannà dels gestos i la naturalitat amb què s'expressen els actors.

Els mequinensans presents a la representació van sentir-se identificats amb la majoria de les situacions, fet fefaent si es té en compte els comentaris continus del públic i les riallades que provocaren les situacions còmiques representades pels actors en un català «molt de Mequinensa». I és que l'assessorament lingüístic de l'obra ha anat de la mà de l'Hèctor Moret, que ha sabut escollir amb gran destresa les expressions, la fraseologia i els trets més significatius de la morfologia verbal propis de la llengua del poble. Tanmateix, el moment més emotiu de la representació fou el silenci que provocà el monòleg final d'en *Crònides sobre la mort del riu*, que provocà un crit de «-i tant que està mort!» en un dels assistents.

Els emotius aplaudiments durant minuts que els mequinensans varen oferir als actors de *L'aigua* van provocar que una de les actrius tan sols pogués exhortar un: «-només us podem dir, gràcies!».

La Franja i TV3

■ Pep Labat

Fa unes setmanes, els alumnes de català de l'IES «R. J. Sender» de Fraga i els seus pares van poder gaudir d'un col·loqui sobre periodisme i meteorologia, i un petit grup de la Secció bilingüe en català, d'un taller de predicció meteorològica, tot a càrrec del popular presentador de TV3 i de família originària de la Franja, Francesc Mauri. En un moment de la seua visita, li vaig preguntar sobre la «recepta» de l'èxit de TV3 i concretament del programa «El temps» a Catalunya i altres indrets com València, Balears, Andorra, la Franja... Bàsicament, em va contestar que hi havia dues raons: la primera era de caire pedagògic, perquè l'objectiu no és solament donar informació, sinó que a més, és explicar les causes dels fenòmens meteorològics; i la segona, era d'ordre social, TV3 parla dels mateixos espectadors. Sovint solen aparèixer els noms de les nostres poblacions a les notícies,

a les sèries, als programes divulgatius i sobretot, al temps. I és cert, TV3 porta parlant de nosaltres (i com nosaltres) molt de temps! Ara bé, crec que Mauri peca de discreció. És la meua opinió que TV3 fa una televisió de bona qualitat: informatius, sèries, reportatges, partits de futbol... i no oblidem, el tan famós Club Súper 3, que ha entretingut i format durant molts anys la nostra canalla. I que direm del tracte que han ofert al nostre institut que no hem deixat d'anar a veure programes en directe des de «Filiprim» i que mai no ens han dit que no quan els hem convidat a les nostres aules, i per suposat, fem servir programes de TV3 a les classes. A més, hem de dir que alguns franjolins, entre ells alguns fragatins, han treballat de presentadors i d'actors de sèries. Ara bé, no vull dir que no hem de valorar positivament altres propostes interessants.

El que pensem que no hem de deixar perdre aquesta opció i més ara que es pot ampliar considerablement (TV3, generalista; Canal 33, cultural i esportiu; 3/24, informació permanent; K3, infantil; 300, sèries i pel·lícules... i d'altres que vindran). I ho diem perquè, paradoxalment, en l'era de la informació i la tecnologia, amb la TDT podrem veure

un munt de canals de molt lluny i perdre la TV3 el pròxim any si no posem una quantitat de diners irrisòria (en el cas d'algun municipi) i si no hi ha voluntat i sensibilitat política (a València ja no es pot veure per aquest motiu) que com sempre, es mou quan les associacions, col·lectius, entitats, en

definitiva «la gent», ho reclamem. Per això, crec que és molt important manifestar directament aquesta preocupació als nostres representants municipals, comarcals, autonòmics, i si convé, estatals. La llibertat i la democràcia és el dret a triar, però per a que això siga possible, s'ha de poder fer-ho.

Visita d'alumnes de l'IES R.J. Sender a TV3 l'any 2006

ESTAMPES RIBERENQUES

La presó no és el que pareix

■ M. Pilar Aribau

Per a la convivència en societat s'han establert una sèrie de normes o lleis. Quan algú les incompleix, comet un delicte.

El que la fa, que la pagui! Acostumem a dir. Això que pareix evident quan ens referim als altres, no ho veiem igual quan és per a nosaltres.

Ho hem de tenir en compte cada vegada que enganyem a hisenda, treballem amb diner negre, demanen subvencions fent trampes, aconseguim diplomes sense assistir als cursos, conduïm temeràriament, no respectem les normes de circulació, usem la nostra influència o el nostre càrrec perquè ens anul·lin multes, si l'empresari ens «arregla els papers» per cobrar l'atur, quan conduïm «contents», etc.

La diferència amb els que són a la presó és que a ells els han enxampat i a nosaltres no.

Què pensaríem nosaltres si ens agafessin?

Que això són misèries respecte al que roben els «peixos grossos», que tots els que ens envolten ho fan, que només va ser una

vegada,...

Per què ens resulta tan fàcil auto-justificar-nos i, en canvi, som implacables amb els altres?

La majoria dels delinqüents al Centre Penitenciari de Ponent de Lleida hi són per delictes relacionats amb el consum i petit tràfic de drogues. Els grans traficants no arriben a la presó.

Del drama que suposa tenir un membre de la família a la presó, sobretot per als xiquets i adolescents; de què la majoria dels reclusos són malalts, és a dir, drogoaddictes; del desconeixement que existeix de la presó a través dels mitjans de comunicació, etc. parlarem en un altre moment.

Segons la llei, l'objectiu de la presó és reinserir, és a dir, dotar a aquella persona de les habilitats socials suficients perquè al sortir pugui viure a la societat. En canvi, tothom sap que la presó és la millor escola de delinqüència. Alguna cosa no funciona.

La pretensió dels voluntaris és humanitzar les presons; que els interns recuperin l'autoestima i confiïn que la societat els donarà una segona oportunitat.

Quan nosaltres, conscientment o inconscient, ens equivoquem, demanem una nova oportunitat. Els hi donarem a ells?

Si algú s'anima a apropar-se a aquest món, pot cridar a Càritas Fraga i preguntar per nosaltres.

Josep Nicolau Fons, pintor

«Jo no busco, ix per

L'obra de Nicolau –nascut a Mequinensa el 1931– s'ha d'entendre com la manifestació pictòrica d'un artista, però també la d'una persona idealista i sensible. Les imatges que pinta pertanyen –així ho diu– al seu món interior: records, desigs, sentiments, obsessions. Tot un univers simbòlic. Material de l'inconscient?: podria ser. Se'ns fa molt difícil no caure en la temptació de considerar la destrucció i desaparició del poble vell de Mequinensa el motiu inspirador de la seua producció artística, però com es pot comprovar a través de l'entrevista, les imatges inquietants, les formes enigmàtiques, que apareixen als seus quadres i aquells esdeveniments, no hi tenen res a veure.

Pregunta. Com és la teua obra?

Resposta. És una obra única, original, que supera la realitat tangible. Diguem-ne que és una obra surrealista, per tant plena de simbolisme, però també és una pintura que té un component plàstic important.

P. El collage està força present en la teua obra. Amb quina intenció l'utilitzes?

R. El collage m'ajuda a

ressaltar d'una forma molt clara i ràpida allò que vull expressar.

P. Que pintes?

R. Pinto un món personal amagat. La meua obra és la projecció d'un món intern i el resultat són aquestes imatges que la gent veu enigmàtiques, inquietants, pertorbadores... Imatges que en definitiva no són més que la representació pictòrica d'aquest món amagat.

P. Com hi arribes a aquest món amagat?

R. A partir d'una combinació d'intuïció, circumstàncies personals, ambientals i força imaginativa.

P. Quin procediment utilitzes?

R. Començo l'obra escampant la pintura per la superfície de la tela de manera espontània. A partir d'aquell instant aquella superfície es converteix en un «camp d'acció» que al contemplar-lo m'estimula la imaginació. Sobre aquest suport d'imatges obtingudes a l'atzar van apareixent i completant-se les noves figures.

P. Hem d'entendre que la teua obra no té un argument ni una estètica buscada expressament?

R. Així és. Jo no busco, ix perquè està dins meu. No

m'obligo mai amb idees preconcebudes. Ho vaig trobant, em va eixint i va prenent forma sorprenentment. Podríem dir que al principi actuo espontàniament, sense idees preconcebudes, deixo fluir el pensament i en el moment culminant de l'obra, sento un neguit, una emoció i una força interna molt violenta que l'empeny cap a fora.

P. De la destrucció, de la desaparició del poble vell de Mequinensa, que s'hi pot veure a la teua obra?

«No estic pintant la Mequinensa que es va esfonsar. La cosa no va per aquí»

R. La veritat és que no res. No estic pintant la Mequinensa que es va enfonsar. La cosa no va per aquí. Ara estic traient tot el que tinc a dins, una obra dormida, feta. Estava dormint a dins meu i l'estic traient com puc, però no té res a veure en aquella Mequinensa, el material és anterior.

P. Llavors, d'on et ve la inspiració?

R. L'obra està a dins. Sempre he tingut una visió idealista de la vida i això m'han portat a plantejaments transcendents referits a l'home, la vida, la natura. Molt prompte, de molt jove, vaig adonar-me'n que l'home no es bellugava com s'hauria de bellugar i que ens ho anaven a carregar tot. El progrés tecnològic, tan irracional, tan mal entès, ha sèt el desencadenant, el principi inspirador de la meua obra.

P. Si mirem con estem ara, on hem arribat, el temps t'està donant la raó?

R. És evident, per desgrà-

cia. El temps i els fets m'estan donant la raó: la fam, les guerres, la destrucció dels recursos del nostre planeta, en són la prova. La tecnologia, al final no facilita la vida, si no que la complica. L'únic que puc fer, davant de la impotència que sento, és expressar-ho a través de la pintura.

P. Dius que sents impotència, però hi ha esperança?

R. Dic impotència per la senzillesa dels mitjans que utilitzo en aquesta lluita, però no perdo l'esperança, si fos així no pintaria. Tot no està acabat i, com he dit altres vegades, la pintura és la meua manera de lluitar per defensar la vida i la naturalesa davant del domini tecnològic que ens esclavitzava. Aquesta és la meua contribució a l'esperança.

P. La pintura és la teua contribució a l'esperança. Com t'ho fas?

R. Ressaltant l'evidència. Cridant l'atenció. Involucrant al espectador i intentant portar-lo de la contemplació a la reflexió.

«La meua obra és la projecció d'un món intern i el resultat són aquestes imatges que la gent veu enigmàtiques, inquietants i pertorbadores.»

P. La pintura que tu fas s'entén fàcilment?

R. Sóc conscient que no tothom entén i valora el que jo faig. Reconec que el que faig no és una pintura fàcil de veure i d'entendre. Tota la vida que pinto i, mira, al final, em sentiré satisfet si el que pinto fa pensar a la gent.

«què està dins meu»

P. Tinc entès, que la Galeria d'Art Griffe Escoda de Barcelona, que aquest any 2007, complís 60 anys, t'ha proposat fer una exposició de la teua

«Reconec que el que faig no és una pintura fàcil de veure i entendre»

obra fent-la coincidir amb la celebració d'aquest aniversari.

R. Realment m'ha agradat molt que els de Grifé Escoda em proposen aquesta exposició precisament ara, l'any del seu 60 aniversari. No és la primera vegada que tinc l'oportunitat de treballar amb ells i la veritat és que ens entenem molt bé. Per la meua part ja els he confirmat que tinc interès en fer la exposició, encara que veig difícil poder fer-la aquest any. És més factible poder-la fer la primavera del any vinent.

P. Que podem veure a l'exposició?

R. L'obra que portaré a Barcelona és tota nova. Forma part d'una obra dormida, feta, que estava dintre meu, i que ara l'estic traient com puc, però he de advertir a la gent que no es pensen que van a veure una obra fàcil. No es tracta d'això. El que trobaran és unes imatges que molts les qualificaran, com he dit adés, d'enigmàtiques, inquietants... Reconec que és una obra molt fatalista, encara que jo no en sóc de fatalista. La vida, per mi, és fabulosa, però hi ha aquesta coseta a dins, embotida d'una forma molt violenta i tot això sempre està present a la meua obra.

P. Per acabar, quins projec-

tes tens a curt termini?

R. Ara mateix en tinc dos que em fan molta il·lusió: l'ex-

posició a la Galeria d'Art Griffe Escoda de la que he parlat i la participació a l'homenatge que

l'Institut d'Estudis Ilerdencs fa a la cultura de Mequinensa.

Andreu Coso

Algunes de les obres de l'exposició

Candel i Guinovart

Escriure necrològiques no és agradable. Recentment han mort dos personatges molt relacionats amb la Franja, l'escriptor Francesc Candel, per als amics més conegut com a Paco, i el pintor Josep Guinovart. Els dos s'estimaven en gran manera les nostres terres. Candel va participar l'any 1992 en les Primeres Jornades Culturals a Calaceit i va escriure uns quants articles sobre les terres del Matarranya i el segon va passar algunes temporades a Calaceit, allà per la dècada dels setanta. Candel, a més, estava molt lligat a la Ribagorça. Fa uns cinc anys, uns amics seus van venir a trobar-me, perquè volien editar una història sobre la població de Tolba. Candel, que havia visitat diverses vegades la població, els va ajudar en gran manera.

Josep Guinovart, en una plujosa tarda d'un mes de maig, al seu estudi de «Cal Tieso» de la població de Castelldefels, em va confessar que si no hagués estat tant lligat amb la població d'Agramunt hauria escollit per treballar i inspirar-se les terres del Matarranya.

La cultura catalana ha perdut a dos grans artistes i a dues grans personalitats, molt involucrades amb la societat que els envoltava. Guinovart va morir de sobte, amb 80 anys, en ple procés de gran creativitat. Candel, amb 82 anys, ja feia temps que estava malalt. Quan al juliol de 2005 va visitar per darrera vegada Calaceit, la seva salut ja estava molt deteriorada.

Tots dos, en reconeixement a la seva obra i a la seva trajectòria humana, havien rebut els premis i les distincions més altes. Descansin en pau. El temps tardarà molt a esborrar la seva memòria.

Joaquim Montclús

La Universitat Oberta de Catalunya aporta tecnologia a la Llitera

■ Josefina Motis

La Universitat Oberta de Catalunya juntament amb Red.es, com a entitat pública del Ministeri de Foment, l'any 2006 gestionaven uns 3.000 telecentres a tota Espanya. Sent els telecentres punts d'accés a Internet situats a poblacions rurals que ofereixen connexió de banda ampla ADSL o via satèl·lit. D'aquesta manera es milloren les possibilitats de la població de disposar de les noves tecnologies i es potencien les activitats per mitjà de la xarxa que poden dur a terme els habitants de la zona.

Així, la UOC a finals de 2006 va programar 25 sessions destinades als usuaris d'un telecentre del programa Red.es a les CCAA d'Aragó, Galícia, València, Andalusia i Madrid.

Així, el novembre del 2006 es va fer la primera sessió a l'Aragó, a la Llitera. Professionals de la Universitat Oberta de Catalunya es van encarregar de la sessió informativa en què es va donar a conèixer el model pedagògic de la Universitat i les possibilitats de

formació a distància que ofereixen les noves tecnologies, especialment per a les persones que viuen a entorns rurals. L'acte va tenir lloc al Telecentre d'Albelda, la Biblioteca del carrer Hospital, 14.

Fa cosa d'un any a la província d'Osca hi havia un total de 94 persones que cursaven estudis de primer i segon cicle a la UOC, 50 en català i 44 en castellà. Quinze d'aquests estudiants a la Llitera.

La UOC facilita estudis de primer i segon cicle, màsters, doctorat, accés a mes grans de 25 anys, seminaris. També hi ha Recerca, Biblioteca, i Serveis com a solucions per a l'empresa, recursos lingüístics, entre d'altres.

Fomentar la innovació de la UOC com a sistema i cultura de transformació continua és una de les prioritats del pla estratègic (2007-2012).

Hi ha en el pla d'innovació projectes, punts i actuacions, amb convocatòries possibles De l'1 de desembre de 2007 al

15 gener 2008.

Les noves tecnologies, en general, arriben als pobles amb molta eficàcia. En el programa PISTA els responsables de noves tecnologies de la Diputació d'Osca van presentar 92 portals municipals nous que es van posar en marxa l'any 2006 a tota la província.

Així, es va aconseguir que els ajuntaments de la província s'incorporin d'una manera senzilla a la Societat de la Informació. A prop de 100 municipis entre 100 i 3.700 habitants ja tenen la seua finestra a Internet.

Aquest programa, PISTA, ha estat valorat per entitats molt importants i s'està utilitzant a moltes Administracions Locals havent estat la pionera la província d'Osca.

Els nous portals municipals, ofereixen als ciutadans un servei de notícies i activitats municipals, anuncis, un directori d'empreses, de serveis, un padró municipal, un apartat de tràmits electrònics, així com una galeria d'imatges, una vista panoràmica, tot plegat un bon potencial turístic. Per exemple podeu veure www.albelda.es.

Això diuen que només és el començament. De moment hi havia 50.000 per continuar el projecte amb ampliació del nombre de portals, i noves possibilitats per al municipis, que es fan càrrec del 15% de les despeses que això genera.

Amb les noves tecnologies no es pot passar per alt l'estudi de gravació que hi ha a Albelda, SONAT SOUND, on hi ha gravacions de música, Cd mezclas, processadors, microfonía, imatges i de tot. Informació completa a www.sonatsound.com.

«I amb el somriure, la revolta» Jornada sobre la transgressió cívica

Fraga, Palau Montcada, dissabte, 23-2-08
Franja de Ponent i transgressió. Propostes pràctiques per a viure en català

10.00 h. Obertura a càrrec de Susanna Barquín, presidenta de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, IEBC.

10.15 h. Ponència «Justícia i transgressió» a càrrec d'Alfons López Tena, vocal del Consell General del Poder Judicial. Presentarà Juli Pallarol, jurista.

11.00 h. Ponència «Creativitat i transgressió» a càrrec de Patrícia Gabancho, escriptora. Presentarà Maria López Fontanals, secció patrimoni de l'IEBC.

11.45 h. Descans

12.15 h. Presentació del llibre *Elogi de la transgressió* a càrrec de Judit Mulet, professora de l'IES Baix Cinca (període 1997-2007), i amb la presència d'Àngel Velasco, coeditor i Ramon Camats, coautor.

13.00 h. Conferència «Una dècada sense dades demolingüístiques a la Franja. Novetats amb l'Enquesta d'Usos Lingüístics» a càrrec de Natxo Sorolla, sociolingüista. Presentarà Pep Labat, sots president de l'IEBC.

ORGANITZA: INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX CINCA. AMB LA COL·LABORACIÓ D'ÒMNIO CULTURAL DE PONENT

TOT ENSENYANT LES DENTS

Ningú (ni res) no és perfecte

■ Ramon Sistac

No sé pas per què (sí que ho sé, però açò és retòric) m'ha vingut al cap el títol català del magnífic film (*Some Like It Hot*) del mestre Billy Wilder, protagonitzat per Marilyn Monroe, Jack Lemmon i Tony Curtis, en espanyol *Con faldas y a lo loco*; traducció igualment arbitrària que, cal reconèixer-ho, té també la seua gràcia. La pel·lícula en qüestió, és clar, mereixeria molts comentaris, tots ells, ara i ací, extemporanis. Perquè no és pas de cinema que em vaga avui de parlar, sinó d'aqueix títol de ressonàncies shakespearianes: Ningú no és perfecte. I és que em va com anell al dit per a portar a col·lació un afer sobre el qual, malgrat que m'ha amoïnat qui-sap-lo i des de fa temps, encara no m'ha pronunciat públicament, almenys per escrit, o més exactament en un mitjà periodístic amic com són les pàgines d'esta revista, que és el lloc on deixo dites, sense cap més restricció que les que marca la cortesia, les coses que penso de debò. I encara em permeto esperar que cap sagaç lectora o lector haurà endevinat, a hores d'ara, que em dispo a remenar el tema polèmic, incòmode, enervant, inacabable i etern (com tot allò que fa referència a l'esperit i l'ànima humana) de les obres d'art en litigi entre les diòcesis de Lleida i Barbastro-Montsó.

No patiu els que em coneixeu: no posaré sobre paper cap de les bestieses (o no?) que he arribat a dir en moments –en la intimitat; això sí– d'abrandament i indignació (coses així com

«tant de bo les haguessen cremat totes el 36 », o «tot plegat, una guerra civil per quatre pedrotres i fustes velles », i altres floretes per l'estil que negaré haver pronunciat mai). Simplement, em vaga de parlar-hi perquè he tingut l'ocasió, potser n'hauria de dir privilegi, d'assistir a la inauguració del nou Museu de Lleida (dit impròpiament per la premsa «diocesà i comarcal»). Acato la crida a l'ordre i parlo en un altre sentit. I no me'n puc estar de dir que el trobo magnífic, didàctic, ben dissenyat des dels punts de vista urbanístic, arquitectònic i museístic. I a més a més, el tiberi que hi van servir era de primera, ho admito. Tan sols corregiria en algun punt (i suposo que ja hi deuen treballar) la il·luminació massa tènue (que dificulta de vegades la lectura de les plaques corresponents a cada peça), algun escaló potser no prou ben indicat (la gent arriba a ensopegar en els llocs més imprevisibles: problemes del bipedisme mal assumit de l'espècie) o la retolació exclusivament en català (en un museu important hauria d'estar també com a mínim en castellà i anglès, i no hi sobriarien l'occità, l'aragonès i el francès). Però, per damunt de tot, m'agrada el discurs que hi ha darrere. No hi ha fronteres, no hi ha murs ni comunitats dividides. La terra dels ilergets ja hi era, abans d'Aragó i abans de Catalunya. I va continuar després, catalana o aragonesa, com a mínim fins que algú es va creure, i encara es creu, que les fronteres polítiques són més importants que les persones.

Però, com que de vegades també m'agrada ser incendiari, ací en teniu una de bona: una persona de la meua més absoluta confiança, un erudit de pedra picada, m'assegura que el Pilar de Saragossa està fet de marbre de Tortosa, insòlit a la plana de Saragossa. Al marge del fiasco que puga representar, de confirmar-se el fet, per als creients, no exigiria aflamades i ignífugues crides a sometent a la premsa sensacionalista (és a dir, tota)?

Intensa jornada de debat a Calaceit

L'ensenyament del català a l'Aragó, a examen

■ Marià Álvarez/Júlia Llambert

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Una de les taules redones que van tenir lloc a la jornada

El passat 15 de desembre tingué lloc a Calaceit una interessant jornada de debat amb el títol «Català a l'ensenyament sense llei de llengües?» organitzada per la Xarxa CRUSCAT de l'IEC i ASCUMA, amb el suport de de l'Institut Ramon Muntaner, ICF, l'Euroregió Pirineus-Mediterrània i l'Ajuntament de Calaceit, que exercí de magnífic amfitrió acollint als assistents a la sala de plens del Consistori.

Obrí l'acte l'exconseller d'Educació i Cultura del Govern Aragonès, el favarol José Bada, el qual va fer un repàs històric de com es trobava el Català a la Franja l'any 1983 quan ell va entrar al Govern, situació que va qualificar de «lamentable», tant dels del punt de vista legislatiu com des de la «consideració social als municipis catalanoparlants i a la resta d'Aragó». Assenyala les principals fites assolides en el seu govern i el seu partit (el PSA-PSOE) quant al reconeixement de l'Aragó trilingüe fins a la signatura del Conveni amb el ministeri d'Educació per a implantar les classes optatives de Català a les Escoles. «No teníem gaires diners però vam

fer una bona feina inicial. Bada recordà les ferotges crítiques que van tindre aquestes iniciatives «entre la intel·lectualitat saragossana i els polítics conservadors i remarcà l'actitud de la Generalitat catalana, «que sempre ens va ajudar amb molt respecte».

F. Xavier Vila, de la Xarxa CRUSCAT-IEC donà un repàs a les diferents modalitats educatives existents als territoris de llengua catalana i alertà envers els nous reptes de l'escola avui, «que ha de competir amb altres agents socialitzants molt més presents que en altres èpoques, com és la música, la cultura juvenil internacional, la televisió, etc.

Vilà proposà passar a sistemes de plurilingüisme ampli «si no volem que el català esdevingui una andròmina inútil en lloc d'un capital valuós».

Quant al català a la Franja digué que «té condicions de sostenibilitat futura, però s'han d'aturar ràpid els nous factors de socialització que s'hi posen en contra».

Àngel Huguet, professor de psicolingüística de la Universitat de Lleida, va fer una subtil i interessant distinció entre els

programes d'immersió lingüística (com els que lliurement s'escullen a Catalunya per gent no catalanoparlant) i els de Submersió (on s'imposa una llengua oficial dominant exclouent de l'ensenyament la llengua materna d'eix territori) i sortí al pas de les crítiques que es fan des d'alguns sectors de la dreta madrilenya identificant una experiència amb l'altra, «amagant les diferències que hi ha entre els dos sistemes quan a motivació de l'alumnat, caràcter bilingüe del professorat en un cas i monolingüe en un altre, el caràcter repressiu i sancionador dels errors d'un i el motivador i positiu de l'altre», etc.

En referència a l'Aragó, Huguet assenyala els diferents

resultat obtinguts per treballs sociolingüístics realitzats per Martínez Ferrer a escoles de zones bilingües a finals de la dècada dels 80, quan no hi havia ensenyament de la llengua materna, i els realitzats ja entrada la dècada dels 90 pel mateix Huguet quan el català optatiu estava més introduït a l'escola. «Els resultats demostren que, els que aprenien la llengua materna a l'escola milloraven els resultats en castellà i altres matèries» respecte dels que no estudiaven català –afirmà Huguet.

En el torn de les taules rodones, Màrio Sasot, Margarita Celma i Pietro Cucalon explicaren al públic els seus Projectes de dinamització del català a

Manifest aprovat per les associacions participants en la jornada «Català a l'ensenyament sense la Llei de llengües?», celebrada a Calaceit (el Matarranya) el dia 15 de desembre de 2007

- Manifestem el nostre rebuig contra el tancament de les emissions de TV3 al País Valencià perquè representa un atac del tot inadmissible contra la llibertat d'expressió i de comunicació de les persones i els pobles.
- Manifestem el nostre suport i solidaritat amb ACPV en la seua extraordinària defensa de la llengua catalana, representada pels esforços que han fet possible el funcionament tants anys dels emissors de TV3 arreu del País Valencià.
- Així mateix, les associacions que signem aquests punts, d'acord amb les enormes possibilitats tecnològiques a l'abast, demanem a les administracions corresponents que es garanteixi la recepció televisiva a les comarques de la Franja de tots els canals que emeten en català, ja siga del País Valencià, ja siga de Catalunya o bé de les Illes Balears.

Text aprovat per: Associació Cultural del Matarranya, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Centre d'Estudis Ribagorçans (les tres components d' Iniciativa Cultural de la Franja) i El Casal Jaume I de Fraga.

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Lliurament del I Premi Franja. Cultura i territori a Pietro Cucalón

PRIMER PREMI FRANJA. CULTURA I TERRITORI

Iniciativa Cultural de la Franja ha instituït enguany el «I Premi Franja. Cultura i Territori» amb el qual es pretén premiar anualment una persona física i una de jurídica –una empresa, institució, associació etc.– que s’hagen fet notar en el foment del nostre patrimoni franjatí, tant cultural com del territori, i ho haja fet en la llengua pròpia de la Franja, el català. En un sopar gala celebrat a Queretes el dia 15 de desembre aquests premis han estat atorgats a Pietro Cucalón, director del CRA de Castellot, i al periòdic La Comarca d’Alcanyís. En l’acte de lliurament als premiats d’una figura amb el mapa allargassat de la Franja, obra de l’escultor José Manuel Aragonés de la Freixneda, Artur Quintana, president d’ICF, glossà la personalitat de Pietro Cucalón, mestre primer a la Ginebrosa i actualment a Aiguaviva, i que sense esperar unes iniciatives de l’administració que mai no arriben, ha sabut desenvolupar l’ensenyament del català en les escoles d’aqueixes localitats. José Miguel Gràcia, president d’ASCUMA, va lliurar l’escultura al director de La Comarca, diari on des de fa ja quasi dotze anys es publica una columna «Viles i gents», en català, publicació que de sempre s’ha mostrat receptiva a la cultura que es fa en la nostra llengua.

Júlia Llambert

l’aula. Celma donà a conèixer el seu projecte «Cantem junts» de cançó coral en català per a tots els alumnes de la comarca del Matarranya que volgueren participar. Cucalón mostrà la seua experiència de recopilació de lèxic autòcton a Aiguaviva i la Ginebrosa, embrió de les actuals classes de català. I Sasot informà de l’origen i objectius del Projecte d’Animació Cultural a les Escoles «Jesús Moncada».

Natxo Sorolla, alma mater i factotum de les Jornades, mostrà els resultats d’una enquesta efectuada als mestres de Català de la Franja on quedaren paleses les seues queixes (absència del català al currículum, horari curt i desigual, manca de material i recursos, etc.) i la seua extracció sociocultural (la majoria són dones, d’una mitjana d’edat de 39 anys, i d’un nivell de qualificació de català divers).

Posteriorment, director, professors i pares de diferents centres del Baix Cinca i Matarranya parlaren de les seues experiències d’implantació horària del català, destacant en positiu l’experiència bilingüe del CP Miguel Servet i l’IES Sender de Fraga, i en negatiu,

l’intent fallit d’implantar un programa bilingüe a l’IES Baix Cinca de Fraga i la progressiva desaparició del Català a l’IES de Vall-de-roures.

Les sessions de la tarda van concloure amb l’exposició d’experiències a altres àmbits del català, on Empar Granell esbrinà la trajectòria de l’associació «Escola Valenciana» en

defensa de l’ensenyament en valencià i els problemes que han hagut de sortejar amb els governs d’aquesta comunitat.

Finalment, a la cloenda de l’acte hi va assistir, a més de representants de les associacions organitzadores, en representació del Departament d’Educació, el cap del Servei Provincial d’Ensenyament tero-

lenc Jesús Rodríguez, que defensà que desde la DGA es feien tots els esforços en favor del català que el marc legislatiu actual permetia i es mostrà contrari a l’ensenyament obligatori de les llengües autòctones no castellanes «perquè l’experiència ens demostra que forçar la situació és contraproductiu».

ASSEMBLEA ANUAL DE L’ASSOCIACIÓ CULTURAL DEL MATARRANYA

El diumenge trenta de desembre va tenir lloc al local social de l’Associació, a Calaceit, la Assemblea anual ordinària, amb una assistència, per part dels socis, no massa nombrosa. Tots els presents varem poder veure els arranjaments i canvis que recentment s’han portat a terme a les oficines: –una bona rentada de cara– va dir algú dels assistents.

Obert l’acte, el President, José Miguel Gràcia, va comentar extensament totes les activitats realitzades durant l’any 2007, destacant expressament aquelles adreçades als jòvens, com el projecte *Sons del Matarranya*, tant els concerts com l’enregistrament del doble CD. L’enumeració de les col·laboracions en altres projectes esdevingué també força completa. Després, la Loli Gimeno, vocal delegada de publicacions, va comentar el llibre editats durant l’any, alguns d’ells provinents de l’any 2006. L’Hipòlit Solé, com a tresorer, en va fer cinc cèntims de les despeses i ingressos, així com de la tresoreria, convergint totes les xifres vers una situació d’equilibri financer. Els projectes per a l’any actual ocuparen una bona estona i seguidament abundaren les preguntes i noves idees en els diferents camps d’actuació de l’Associació.

Com a acte cultural i complementari de la reunió, la Margarita Celma ens presentà als assistents i a algun convidat més, el seu magnífic i recent treball, *Cantem junts. Cançons arreplegades al Matarranya* (CD i llibre). Aquest treball és un projecte d’Innovació i d’Investigació Educativa a centres docents, realitzat en col·laboració amb el Departament d’Educació del Govern d’Aragó. Exquisits, treball i presentació. Per no fer referència a la majoria de cançons, jo em quedo amb una, original, senzilla, i jogassera: «*La put-put de Ràfels/no té melic./N’hi han fet un de pasta/i se li ha florit*».

Lluís Roig

Projecte «Jesús Moncada»

Francesc Mauri, David Albesa i Menda Lerenda van cloure el trimestre cultural a diverses escoles de la Franja

■ Felip Berenguer

Francesc Mauri durant la seua intervenció

La setmana del 17 al 21 de desembre, darrera del primer trimestre escolar, va ser, com és habitual, pròdiga en activitats culturals i d'innovació didàctica organitzades pel «Projecte d'Animació Jesús Moncada» del Departament d'Educació, Cultra i Esports del Govern d'Aragó.

El meteoròleg i periodista de TV3 Francesc Mauri visità, entre els dies 18 i 19, les escoles de Queretes i Arenys de Lledó, al Matarranya, i l'IES

R.J. Sender de Fraga i el CP Sant Miquel de Tamarit, respectivament. El veterà home del temps de TV3, explicà per mitjà de fotos enviades pels espectadors, els diferents fenòmens meteorològics i situacions climàtiques (tipus de núvols, tempestes, llampecs, etc.) així com la diferent denominació d'aquests elements a diferents llocs de l'àmbit del català, posant l'accent en el nom que tenen a les localitats on es trobaven en cada

moment, tot això estimulà molt la participació de l'alumnat que provocà una autèntica pluja de preguntes. A més, a l'IES Ramon J. Sender mantingué un taller amb els 15 alumnes de primer de la ESO que aquest curs inauguren la secció bilingüe en català del centre. Junts van preparar la predicció del temps a la comarca del Baix Cinca per als propers dies.

Per altra banda, l'escola «San Juan Bautista» de Saidí i els dos centres del CRA de Favara-Nonasp reberen la visita del grup de música infantil «Menda Lerenda», una de les novetats del Projecte d'Animació «Jesús Moncada» d'aquest curs. Es tracta de les joves mestres de música Beatriz Oseira i Ana Quílez provinents de Saragossa i Calanda respectivament. Partint dels textos i partitures de la musicòloga saragossana María Ángeles Coscolluela han publicat un CD en castellà i en català que fan servir en els seus recitals didàctics. Menda Lerenda va fer xalar als petits

alumnes i als seus professors, captivant-los amb les seues belles veus i fent-ballar a tothom amb les seues originals i animades coreografies. Tot un èxit.

Una altra novetat en el programa es va presentar al Col·legi Públic de Maella on los alumnes de 5è i 6è van poder parlar animadament i sense embuts amb el jove escriptor i DJ de Mont-roig David Albesa, el qual els parlà de la seua passió literària, del seu estil d'escriptura, senzill, concís i directe i animà al jovent present a millorar sempre i a seguir la seua vocació «fins al final i amb totes les conseqüències».

A aquestes visites haurien d'afegir-se d'altres organitzades al llarg d'aquest trimestre com les de Políglota Teatre, la Chaminera i Anton Abad, així com la representació el 14 de desembre de l'obra «L'aigua» de Jesús Moncada que van veure 200 estudiants de Fraga, Seròs i Mequinensa.

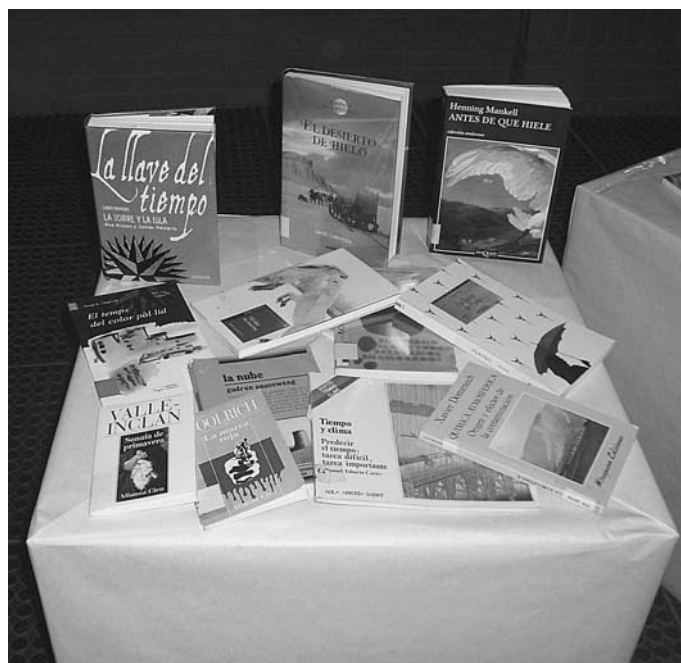
VINT POETES EN UN LLIBRE

A les 7 de la tarda del passat 5 de desembre Olifante Ediciones de Poesía presentava a la Biblioteca General d'Aragó de Saragossa el llibre 20 Poetas Aragoneses Expuestos. Es tracta d'una mostra de poesia aragonesa d'autors vius i recull les diverses tendències estilístiques. Trobem poemes en castellà, aragonés i català. Han estat traduïts al francès per Gevy Baudri i a l'anglès per Rosa Lafuente, efectuant un complex exercici d'interpretació. També té il·lustracions de Iris Lázaro, Eduardo Laborda, Ricardo Calero, Javier Lapuente, Pachi Garulo, César Sánchez Vázquez, Columna Villarroya i Vicente

Pasqual. Els poetes participants són: Sergio Algora, Adolfo Burriel, Mariano Castro, Ánchel Conte, Alonso Cordel, Manuel M. Forega, Emilio Pedro Gómez, Octavio Gómez Milián, Ángel Gracia, Ángel Guinda, David Mayor, Juli Micolau, Miguel Ángel Ortíz Alberó, Elena Pallarés, Pilar Peris, Alfredo Saldaña, Joaquín Sanchez Vallés, Rosendo Tello, Manuel Vilas i Enrique Villagrasa.

Aquesta publicació ha comptat amb l'ajut de l'EXPO 2008 i pot ser un magnífic espill per donar-nos a conèixer al món a través de la literatura.

Juli Micolau

GALERIA DE PERSONATGES

Chris Pinchen: Les tribulacions d'un professor d'anglès a la Llitera

«El Campell és un lloc prou atractiu per a fer turisme cultural i de qualitat»

■ J. Espluga

Tot i que va nàixer a Anglaterra, la seua atafegada existència l'ha portat a viure a llocs tan dispersos com Rugby, Bath, Bristol, Amsterdam, Londres, Chicago, Nova York, Madrid o Barcelona. Pareixia que en Chris Pinchen ja s'havia acomodada en aquesta darre- ra ciutat, però no. Un hivern, després d'una visita nadalenca a la seua família anglesa, el retorn a Barcelona se li va fer més costa amunt de l'habitual, s'adonà que hi havia massa gent amuntegada en edificis banals i sense possibilitats de fixar la mirada a l'horitzó. Per això, juntament amb l'Ana, la seua companya, van decidir vendre's el pis i anar-se'n a un entorn més rural. Uns quants criteris van simplificar la cerca: calia trobar una casa amb pati, en un poble on hi hagués esco-

la amb menjador, i, el més important, amb accés a internet d'alta capacitat. El primer lloc que van trobar on tot això era possible es deia Alcampell. L'aterratge no va ser tan fàcil. Sense anar més lluny, l'empresa Telefònica els va dir que no els posaria la línia fins que no es morís algun altre usuari del poble, cosa que la duresa del següent hivern va propiciar. Actualment en Chris es dedica a la seua feina habitual: fer traduccions i ensenyar anglès a adults. A més a més, ha muntat una empresa de formació a distància anomenada CATASPANGLISH [www.cataspanenglish.com] on, mitjançant un sofisticat sistema de classes virtuals, telefòniques i *podcasts*, ha desenvolupat un programa de reforç d'anglès per adults que té força

demanda. El nom reflecteix el seu ecosistema lingüístic: «La meua vida és en cataspanglish», diu, «amb la dona i amb els fills ens comuniquem indistintament en català, castellà i anglès, i de moment encara ens parlem». També ha organitzat un programa d'immersió lingüística per a anglesos que volen aprendre català o castellà anomenat Slowspain www.slowspain.es, als qui acull i porta d'excursió per la Llitera durant la setmana que dura el curs. Així, en Chris ha inte-

grat en els seus projectes la peculiaritat lingüística de la Franja oferint immersions en català per a estrangers. En el fons, com ell sempre diu «it's all about communication». Visiteu-lo al ciberespai.

CRÒNIQUES TAGARINES

Temps esbalçats

■ Esteve Betrià

Per diverses circumstàncies difícils de detallar, el passat mes de desembre i la primera setmana d'aquest mes de gener he hagut de visitar en repetides ocasions les boiroses –i fredes– terres del Poble. Passejant per diferents indrets del terme, he repassat amb la mirada els bancals abandonats i les espones mig esbalçades, tot plegat cobert de densa malesa però amb els olivers i els aumetllers –i les figueres, i els mangraners, i les parres, i...– drets, encara que semblen més morts que vius. Són arbres i espones alçats amb els treballs, els afanys i les suors de moltes generacions d'hòmens i dones, però que amb tot encara són capaços d'oferir-nos migrats fruits. Uns bancals, sovint arrencats al mont, i unes espones que ara no són altra cosa que el rastre d'un esforç desmesurat. Fa feredat veure en terra les arrugades olives, les esquifides aumetlles, les resseques i minses figues, panses o mangranes. Tot i la pertinaça sequera que des de fa massa anys ens castiga, la terra continua donant fruit. Sempre hi haurà un animal o altre que es beneficiarà de part de l'esforç dels nostres avantpassats; és l'únic consol per al meu cor salvatge (ja sé que es tracta d'un consol mesquí propi d'una ment formada a ciutat, però no puc fer-hi més).

Per allunyar imatges massa boiroses i poc agradables he girat el pensament cap al vell dubte –a risc de resultar pudent i de ser més avorrit que de costum– que em rosega les entranyes sobre si el romans –la cuina romana vull dir, esclar– coneixien la truita d'ous batuts (truitada en diuen en ribagorçanopallarès, em sembla). Ja sé que el doctor Sistac –amb l'ajut de bona part dels seus col·legues i alumnes de la Universitat de Lleida– deixà, ara fa mig any, aclarida la cosa en afirmar que és ben possible que per manca d'estris adequats i de foc intens la truitada –o si més no la truita 'a la francesa'– fos un invent gastronòmic relativament recent. Una explicació prou plausible, amb tot no tinc gaire clar que, tal com apunta discretament el doctor Sistac, l'etimologia d'*omelette* s'haja de buscar en el francès *lamelle* o, remontant-nos massa en el temps, en uns hipotètics «oua mellita» llatins. En alguna banda he sentit que l'*omelette* del francès deu el nom a la semblança formal que té la truita 'a la francesa' amb una petita espasa; o potser és a l'inrevés, és a dir que en determinat moment de la història de França s'anomenà *omelette* a un petit ganivet o punyal de fulla curta i ampla perquè guardava una certa semblança formal amb la truitada?

Ara mateix no tinc, no trobo, el camí per aclarir els dubtes etimològics que m'assalten. Així que torno la mirada al ressec paisatge almenaspí i el que sí veig clar és que si no plou prou hauré de deixar el vici de cruspir-me, sí dia dia també, una truita bavoseta d'espàrrecs de marge o espona. Ni truites de trufes –*Terfezia arenaria*– tindrem. Això sí, sempre ens quedara el recurs de les truites d'ascalunyes.

Jornada sobre «Llengua i Societat» a Barcelona

■ Lluís Roig

Va ser un acte important, que va tenir lloc el dia 23 d'octubre a la sala Port Vell del World Trade Center de Barcelona. Es va presentar la publicació *Llengua i societat* als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI (l'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana) a càrrec de Ernest Querol (coordinador), Enrico Chessa, Natxo Sorolla i Joan-Albert Villaverde.

La jornada s'obrí amb la intervenció de Bernat Joan i de diferents representants polítics o institucionals dels territoris de parla catalana. No coneixem els motius de la no assistència de representants del Govern d'Aragó.

La presentació del treball el van fer els propis autors. Cadascú d'ells va explicar una part diferent del llibre i dels treballs de camp. Enric Querol, va fer un resum dels resultats, deixant ben clar d'entrada que era la primera vegada que sortia a la llum un treball d'aquestes dimensions, tant pel seu àmbit geogràfic com pel volum d'entrevistats.

El què i el perquè del treball els trobem en les primeres línies de la presentació: «La publicació que posem a les vostres mans és el resultat d'un projecte històric molt ambiciós: la realització d'una sèrie d'enquestes per tal de disposar de dades objectives –per primer cop, en la història de la comu-

nitat lingüística catalana– sobre coneixement, usos i actituds lingüístics en tots el territoris de parla catalana: l'Alguer, ...»

Destaquem que la dades que més van sorprendre als assistents de la jornada, i també als mitjans de comunicació, segons van destacar als titulars, van ser les corresponents a la Franja: «La Franja aragonesa supera Catalunya en l'ús del català». Segons l'estudi el 98,5% dels habitants de la zona entenen el català, davant el 97,4 de catalans. La Franja també encapçala la classificació en referència als que diuen que parlen el català. Amb un 88,8% dels seus habitants en comparació amb el 84,8% dels catalans.

Des de la taula redona, s'ex-

pressaren un munt d'opinions, unes de lloança al treball presentat i unes altres més crítiques amb referència al tipus de les enquestes i al sistema de portar-les a terme. Les enquestes, malgrat que no reflecteixen exactament la realitat, són l'únic camí d'aproximació a aquesta, va comentar algú dels intervinents. També es va dir que els resultats obtinguts no s'haurien d'extrapol·lar per al futur. Compte a possibles canvis poblacionals o polítics. Com a representant de la Franja a la taula redona va intervenir en Ramon Sistac.

Va cloure la jornada el Vicepresident de la Generalitat, Josep Lluís Carod Rovira.

OPINIÓ

La llengua juganera

Quim Gibert

«Heus aquí que molt sovint / colint bufint entrapoliquint, / em cansa l'home del sac / colac bufac entrampolicac, / i acabo per maleir / colir bufir entrampoliquir...». Així començava la *Rondalla per a infants innocents* que a la dècada dels 70 cantava Ramon Muntaner. El text és de Miquel Desclot, un poeta que té un domini extraordinari de la llengua. Un altre inventor de paraules divertides fou el malaguanyat Pere Calders. Es va treure de la màniga el mot *antaviana* per posar títol a un dels seus contes. I, a la segona meitat dels 70, el grup de teatre *Dagoll-Dagom* el va escenificar amb notable èxit. Tant, que anys més tard una colla d'escriptors demanaren la inclusió d'*antaviana* en el diccionari normatiu. A més, la coincidència va voler que el nom de l'esmentada companyia teatral també fos un invent: «Sonava bé. *Dagoll-Dagom* eren unes paraules que jo deia de petit a tot el que servia per dibuixar i escriure», explica Joan Ollé, una de les ànimes fundadores.

Jugar amb la llengua és un dels plaers de molts filòlegs. Amb el pròpòsit de fer avançar la normalització del català, Jordi Bilbeny ens sorprenia a començaments dels 90 amb *Diccionari Pornogràfic*, un llibre de conceptes imaginari emmarcat en l'àmbit sexual: «Les accepcions que el meu diccionari recull són pura fantasia, la més surrealista de les etimologies possibles (...) No pretenc trencar només els límits de la imaginació sexual, ans els límits de la mateixa imaginació».

També gaudeix d'un imaginari riquíssim el capità Haddock, l'inseparable amic de les historietes d'en Tintin, quan s'indigna. «Espanta-mones! Pinxo de carreró de fanal borni! Ictiosauri!

Mussol mal dissecat! Mil milions de mil rellamps de llamps i trons!», són només alguns dels insults que etziba aquest mariner llengüer en les seves aventures.

Hi ha moltes maneres de fer malabarismes amb la llengua. Salvador Dalí acostumava a fer broma amb l'embarbussament: «Una gallina tica-xica-mica, cama-curta i ballarica, va tenir tres pollets, tics-xics-mics, cama-curts i ballarics. Si la gallina no hagués estat tica-xica-mica, cama-curta i ballarica, els tres pollets no serien tics-xics-mics, cama-curts i ballarics».

Les persones que són capaces de crear, d'innovar i de jugar amb la llengua, se senten segures, lingüísticament parlant. Segons Rosa Calafat, professora de la UIB, aquesta seguretat fent tombarelles amb la llengua es produeix entre els parlants de comunitats lingüístiques monolingües: «El fuster, el metge, el periodista d'una societat normalitzada pot viure les 24 hores del dia en la seva llengua. Pot escoltar i emetre pensaments que reflecteixen una determinada i particular visió del món» (anuari *Cinga*, 2000).

En aquest sentit, de juganers lingüístics ho són molt els anglesos. D'una fusió de la paraula beat, nom d'una generació de joves dels 70, i d'escarbat, dit en plural i en anglès (beetles), sorgeix Beatles. Les llengües permeten fer màgia. No fan piruetes, en clau catalana, la penya blaugrana dels *Boixos Nois* i els rockers de *Whiskyn's Cullons* amb aquests noms? No és un gest simpàtic i original cridar «Prou busheries!» a les manifestacions en contra de la guerra d'Iraq?

Sense deixar la música, ha estat molt agradable conèixer *Antònia Font*, una banda de pop de 5 al·lots de Sant Llorenç des Cardassar, que s'ha empescat lletres com aquestes: «Mos estimàvem, / mos destrossàvem mútuament ses vides, / mos acabàvem, mos fèiem companyia / mos caducàvem, mos dedicàvem / quasi sempre es dies, / mos sexuàvem, mos gastronomíem...». Mentre juguem amb la nostra llengua a empatollar-nos expressions d'allò més divers, hi haurà llengua, hi haurà diversitat.

Reflexions sobre la Jornada de l'Ensenyament del Català a l'Aragó

■ Mercè Gimeno

La jornada celebrada a Calaceit el propassat dia 15 de desembre va ser, per damunt de tot, molt interessant, tant per la qualitat dels ponents, com pels estudis i experiències presentades quant a l'ús del català a l'escola. És, per això que vull felicitar Natxo Sorolla per la iniciativa d'organitzar-la. (Caldria fer-ne més sovint!) Però, malauradament, va deixar en evidència un parell de coses, segons el meu punt de vista, imprescindibles perquè l'ensenyament de i en català avanci i es consolide a les escoles de la Franja: d'una banda, la implicació de les autoritats educatives i, de l'altra, la iniciativa i l'entusiasme dels mestres, en primer lloc dels de llengua catalana.

Al llarg del dia es van anar exposant, diferents estudis sobre l'ensenyament de les llengües, el paper de l'escola en l'extensió social de la llengua... i, també, diverses iniciatives que s'han dut a terme quant a l'ensenyament/aprenentatge del català a l'escola en territoris en què les autoritats educatives no aposten, com en el cas de la Franja, per una escola arrelada al medi, si més no, en qüestions lingüístiques, com és el cas del País Valencià i de la Catalunya Nord.

Va ser especialment interessant la intervenció de la mestra valenciana Empar Granell qui, en explicar l'experiència del col·lectiu de mestres Escola Valenciana, deixà clar que sense l'entusiasme i la faena dels mestres que creuen que una escola moderna ha d'estar compromesa amb el medi en què es desenvolupa no hauria estat possible l'ensenyament en valencià. Llàstima que gairebé no hi havia cap col·lega franjolí per escoltar-la.

És per això que, en aquesta jornada, que volia ser un debat de la situació de l'ensenyament del català a l'Aragó vam trobar a faltar a gran part dels seus protagonistes: els mestres i les mestres que treballen a la Franja (sobretot els qui ho fan al Matarranya on es desenvolupava la Jornada), salvant, per descomptat, les poques excepcions que hi havia entre el públic i els qui van participar directament en les taules redones exposant les seues interessants i il·lusionants iniciatives.

Però no només parlo dels mestres de català de boca dels quals hagués estat molt interessant conèixer els, sens dubte, importants problemes que com a col·lectiu tenen per avançar en l'ús del català a l'escola mentre esperem la promesa Llei de Lengües, sinó també dels altres mestres que treballen a la Franja.

La majoria dels ponents van assenyalar que la Llei és necessària, però com va destacar Pep Labat (professor a Fraga), sense la llei encara es pot eixamplar molt més l'ús del català a l'escola. La majoria dels centres escolars de Fraga i alguns de la Llitera ja han començat a treballar en la implantació dels Projectes Bilingües perquè el català siga també llengua vehicular de l'ensenyament d'altres matèries com Coneixement del Medi, Matemàtiques, etc.

Però aquestes iniciatives no són possibles si els mateixos mestres no tenen clar que la seua tasca d'alfabetitzar els alumnes en la llengua pròpia no té gaire sentit si no se'ls dona oportunitats d'usarla també en els àmbits d'ús cultes i la pròpia escola n'és el principal per a ells.

Si els mestres i professors es

Assistents a la Jornada al Saló de Plens de Calaceit

posen al capdavant d'aquests projectes, ben segur que trobaran l'ajut de molts pares, d'altres companys i, en el cas de secundària, dels mateixos estudiants. La cosa no és fàcil, sobretot al Matarranya (on més ha costat començar amb l'ensenyament del català), però iniciatives com les de Margarita Celma, Pietro Cucalon o els centre Miguel Servet l'IES Ramon J. Sender de Fraga que han estat capaços d'engrescar els pares, les direccions dels centres i altres companys mestres per dur endavant els seus projectes deixen clar que, per poder avançar, sobretot cal entusiasme, il·lusió i convenciment en la pròpia feina.

Cal per tant un nou moviment que ens il·lusioni una altra vegada, com quan vam aconseguir introduir per primera vegada l'ensenyament del català a les escoles de la Franja. Només amb una nova embranzida de la societat civil implicada en l'educació podrem avançar en l'ús del català a l'escola.

De les autoritats educatives, si més no a la província de Terol, no cal que n'esperem gaire. Jesús Rodríguez (Director

provincial d'Educació) ho va deixar ben clar. Ell va participar gentilmente en la Jornada de Calaceit, però no n'esperem gaire més del que va fer: reconèixer que de la nostra llengua se'n diu català. Però és que això nosaltres ja ho sabem de fa temps. Ara nosaltres, com a pares, el que volem és que els nostres fills que estudien al Matarranya no segisquen sent discriminats per raons de llengua. Els seus companys castellanoparlant del propi centre tenen dret a rebre ensenyament en la seua llengua, els companys de Fraga poden estudiar també en català i els seus coetanis, que viuen 7 km més enllà (a Horta o a Caseres) també. Per què ells no? On està la igualtat de tot els ciutadans d'aquest «país»?

El nostre director provincial no entén res de tot això. Caldrà doncs que, almenys, puguem tenir allò que la llei, ara com ara, permet: classes de català 3 hores setmanals i 3 hores d'una altra assignatura en català (com als centres de Fraga). I no com ara, 1 hora setmanal de classe de català, el cas de Calaceit, o només l'assignatura de català a 4t d'ESO, com en el cas de l'IES de Vall-de-roures.

Bancals d'olivers a Fórns

RICARD SOLANA

Teruel al natural

